

УДК 338.518

БАГАТОПЛАНОВІСТЬ КАТЕГОРІЇ ЦІНИ: КОНВЕРГЕНТНИЙ ПІДХІД*Макаренко М.І., к.е.н., Українська академія банківської справи*

Широке використання в економіко-теоретичних і прикладних наукових дослідженнях категорії ціни зовсім не означає її остаточної з'ясовності, однозначного змісту, який вкладають у неї представники різних шкіл економіки. Це зумовлено неоднаковими методологічними засадами, на яких ґрунтуються сучасні економічні теорії. Однак уже на дефініційному рівні формуються корені складніших наукових побудов, закладаються основи майбутніх багатоаспектних теорій. Звернемося до деяких, найбільш характерних визначень ціни з метою проаналізувати їх історичні витоки та з'ясувати наслідки особливого трактування ціни для сучасної економічної теорії.

Передусім слід зазначити, що ціна є системоутворюючою категорією в таких галузях економічної науки, як мікроекономіка, маркетинг і теорія інфляції, де вивченню її природи, структури та динаміки надається першочергове значення. Якщо перша з цих галузей аналізує теоретичні засади побудови цінової моделі, друга визначає практичні аспекти застосування цін на мікрорівні, то в центрі уваги третьої перебувають питання динаміки загального рівня цін протягом деякого часового інтервалу. Як наслідок, системоутворююча роль ціни поширюється на інші суміжні галузі економічних знань, де ціновий чинник також відіграє не останню роль. Причому, прерогативою сучасних мікрорівневих досліджень (як теоретичних, так і практичних) є з'ясування основних факторів ціни на різних (за ступенем конкурентності) ринках, впливу на її формування ринкового попиту і пропозиції та глибинних процесів, що криються за параметрами ринкової рівноваги. Макроекономічний бік ціни пов'язаний з агрегованим станом товарного ринку, де йдеться не про ціну окремого товару чи товарної групи, а про ціновий виміривач непорівнянної в натуральній

формі різнорідної товарної маси. Відтак макроаналіз найперше цікавить динаміка агрегованих цін національного продукту, швидкість зміни їх загального рівня з перебігом часу.

Практично всі автори, які використовують поняття ціни у своїх наукових або навчальних викладах, погоджуються з думкою про грошовий характер цієї категорії та однопорядкову суть ціни і грошей. У найбільш спрощених визначеннях ціна взагалі фігурує як певна кількість грошових одиниць, до якої прирівнюється товар під час акту обміну. Не вдаючись у деталізацію поняття грошей, яке виходить за межі нашого аналізу, все ж таки зауважимо, що ціна конкретного товару повинна мати об'єктивну точку відліку, якій саме і дорівнює кількість грошей при обміні. Інакше кажучи, будь-яке кількісне поняття має фактор невизначеності, якщо воно не орієнтується на шкалу диференціації товарів за ознакою більш глибинною, ніж наявність у контрагентів обміну тієї чи іншої кількості грошей.

У сучасній економічній теорії переважаючими є три позиції щодо першооснови ціни, до якої тяжіє грошовий еквівалент. Такими базовими чинниками ціни у представників різних шкіл визнаються, по-перше, вартість товару (при неоднозначному трактуванні останнього); по-друге, співвідношення попиту і пропозиції на ринку; по-третє, конвергентне поєднання двох попередніх позицій, де вартісна основа ціни формується під впливом виробничих і споживчих характеристик товару, які, зрештою, є факторами відповідно пропозиції та попиту.

Для термінологічної визначеності відразу зазначимо, що поняття вартості, взяте як вихідне при окресленні фундаменту ціни, в економічних дослідженнях часто замінюється альтернативним поняттям цінності.

